

Megjöttek. Az ajtó nekidöndül a tábla alsó szélénél körbefutó polcnak, és nagy kréta porfelhőt ver fel. A tanterembe lépés jelentős esemény. Miért nem képesek egyszerűen besétálni, köszönni, hogy jó reggelt, és leülni a helyükre? Nem, ez lehetetlen. Mindenáron tülekedniük, lökdösődniük kell. Az egyikük tréfás fenyegetésképpen elkurjantja magát: Hé!, a másik rögtön

felesel vele: Hé! Sértegetik egymást, rá se hederítenek az utolsó csengőszóra, komótosan helyet foglalnak. Tök jó, csávókám. Nézzed, új a tanár, az új tanárnak meg fingja sincs arról, mi a dörgés. Akkor meg? Csengő? Tanár? Úgyis zöldfülű az illető. Hogy is hívják? Ki a bánatot érdekel? Átkiabálnak a barátaiknak, elterpeszkednek az egyébként túl kicsi padokban, kidugják a lábukat, röhögnek, ha valaki átbukik rajta. Kibámulnak az ablakon, megbámulják a fejem fölött az amerikai zászlót vagy a képeket, amelyeket még Miss Mudd erősített a falra ragasztószalaggal. Miss Mudd már nyugdíjba vonult, a képeken Emerson, Thoreau, Whitman, Emily Dickinson és – ő meg hogy került ide? – Ernest Hemingway. A *Life* magazin címlapfotója, amit mindenütt látni. A gyerekek bicskával bevésik a monogramjukat a padba, szerelmi vallomást tesznek nyíllal átszúrt szívvel a bátyjuk meg az apjuk ősrégi vésetei mellett. Némelyik padot annyit faragták már, hogy a gyerek a saját térdét is látja a lyukas írólapon keresztül; a régi szívek és nevek helyén. A párok egymás mellé ülnek, és fogják egymás kezét, sugdolóznak, egymás szemébe néznek, miközben hátul három fiú énekel, dubappp, dubapp, tenor, bariton, basszus, öregem, csettintenek az ujjukkal, és közlik a világgal, hogy ők bizony szerelmes kamaszok.

Naponta ötször nyomulnak be az ajtón. Öt osztály, a létszámuk harminc és harmincöt között. Kamaszok? Írországban az amerikai filmekben bámultuk őket, nyugős, mogorva fiatalok, saját kocsival jönnek-mennek, nem is értettük, mitől olyan nyugősök és mogorvák. Volt mit enniük, volt ruhájuk meg pénzük, és mégis komiszul viselkedtek a szüleikkel. Írországban nem léteztek kamaszok, az én környezetemben legalábbis nem. A kamaszt gyerekeknek könyvelték el. Tizennégy éves korunkig iskolába jártunk. Aki komiszkodott a szüleivel, az kapott nadrágszíjjal a pofájára, aztán repült, mint a győzelmi zászló. A gyerek megnőtt, valamilyen fizikai munkát vállalt, megnősült, péntek este megitta a korsó sörét, és aznap este lerendezte az asszonyt is, aki örökösen terhes volt. Pár évvel később a fiatal emigrált Angliá-

ba, és vagy egy építkezésen dolgozott, vagy jelentkezett őfelsége hadseregébe, és a birodalomért harcolt.

Az uzsonnával akkor kezdődtek a bajok, amikor egy Petey nevű fiú elkurjantotta magát: Kell valakinek egy parizeres kenyér?

Most hülyéskedsz? Anyád nagyon utálhat, ha ilyen kajával ereszt el hazulról.

Petey hozzávágta a barna papirosba csomagolt uzsonnát a kritikus vélemény megfogalmazójához, bizonyos Andyhez, az osztály pedig üdvrivalgásban tört ki. Bunyó, bunyó, kiabáltak, gyereünk, játsszátok le. Az uzsonnás csomag a tábla és az első padban ülő Andy között féluton ért földet.

Kiléptem a tanári asztal mögül, és kimondtam tanári pályám első szavát: Hohó! Négy év tanulás a New York Egyetemen, és az eredmény egy hohó. Nem jutott eszembe más.

Megismételtem. Hohó.

Észre se vettek. Lekötötte őket a verekedés előkészítése, mert a verekedéssel húzni lehet az időt, és el lehet téríteni a tanárt az óravázlatától, bármi szerepeljen is benne. Petey-hez léptem, és elhangzott első tanári felszólításom: Tessék abbahagyni az uzsonnadobálást. Petey és az osztály is megriadt. A tanár, ez a kezdő, most megakadályozott egy jó kis bunyót. A kezdő tanár törődjön csak a maga dolgával, vagy hívassa az igazgatót vagy valamelyik másik fejest, úgyis tudja mindenki, hogy egy örökévalóság, míg az illető a tanterembe ér, addig meg lehet egy jót bunyózni. Egyébként meg mit lehet kezdeni egy olyan tanárral, aki azután közli, hogy ne dobáljuk az uzsonnát, amikor már rég eldobtuk?

Benny szólt közbe az egyik hátsó padból. Hé, tanár úr, kérem, há'szen már eedobta! Tök értelmetlen aszondani neki, hogy ne dobálja. Ott a kajája a padlón.

Az osztály nevetett. Nemigen létezik nagyobb butaság annál, mint amikor a tanár egy már megtörtént dolgot akar megtiltani.

Az egyik fiú eltakarta a száját, úgy mondta, hogy hülye, és tudtam, hogy nekem címezte. Kedvem lett volna kipofozni a padjától, de azzal a tanári pályafutásom is véget ért volna. Ráadásul lapátkéz takarta azt a száját, és a pad is túl szűk volt a gyerekeknek.

Valaki azt mondta, Bennyké, belőled jogász lesz! – és az osztály megint nevetett. Ja, mondták, és várták, mihez kezdek. Mire képes ez az új tanár?

A New York Egyetem pedagógia tanszékének professzorai soha nem tartottak előadást arról, mi a teendő, amikor alacsonyan száll az uzsonna. Az oktatásügy elméleteiről és filozófiájáról értekeztek, az erkölcsi meg az etikai imperatívuszról, arról, hogy a gyerek teljes személyiséggel kell foglalkozni, a *Gestalt*-tal, kérem szépen, a gyerek saját igényeivel – de soha egyetlen szó sem esett a válságos tantermi pillanatokról.

Most mondjam azt, hogy ejnye, Petey, gyereink, kapd föl azt az uzsonnát, mert különben... Vegyem föl én magam, és dobjam ki a szemétkosárba, hogy megmutassam, mélyen megvetem azokat, akik ennivalóval dobálóznak, miközben milliók éheznek az egész világon?

Éreztetnem kell velük, hogy én vagyok az úr a háznál, hogy szigorú vagyok, hogy nekem ezt a disznóságot nem tudják eladni.

A zsírpapírba csomagolt uzsonna félig kicsusszant a papírzacskóból, és az illatából éreztem, nem csak parizer van benne. Fölemeltem, kicsomagoltam. Valóban nem közönséges parizeres kenyér volt, egy karika két ízetlen szelet amerikai fehérkenyér közé csapva. Nem. Komoly szendvics volt, tartalmas barna kenyér, olasz anya sütötte Brooklynban, és elég masszív ahhoz, hogy megtartson néhány jó minőségű parizerszeletet, a parizeren vékonyra vágott paradicsom, hagyma, zöldpaprika, rácsöpögtetve egy kis olívaolaj meg ínycsiklandó fűszeres mártás.

Megettem a szendvicset.

Életem első fegyelmező intézkedése az osztályban. Míg az én szájam tele volt a szendviccsel, az osztály tátott szájjal bámult

rám, mind a harmincnégy fiú és lány, átlagéletkoruk tizenhat év. Az elismerés jeleit láttam a szemükben: az első tanár voltam életükben, aki fölkap a padlóról egy uzsonnát, és a nyílt színen befalja. Szendvicsember. Kisfiú koromban Írországban ámulva néztük az egyik tanárunkat, aki minden nap meghámozott és megevett egy almát, és a héját a jó fiúknak ajándékozta. Az amerikai gyerekek meg azt nézték, hogyan szalad le egy olajcsepp az államon a kétdolláros nyakkendőmre, amit a sarki Kleinnél vettem.

Megszólalt Petey: Na, tanár úr, az az én uzsonnám.

Mire az osztály: Fogd már be, Petey. Nem látod, hogy eszik a tanár úr?

Megnyaltam az ujjaimat, jóízűen csettintettem a nyelvemmel, gombócot gyúrtam a zacskóból meg a zsírpapírból, és a szemétkosárba pöcköltem. Üdvivalgás. Öregem, mondták, azannya, ezt kapd ki. Láttál már ilyet? Megeszi a kaját. Betalál a szemétkosárba. Öregeem!

Ez volna a tanítás? Még szép. Győztesnek éreztem magam. Megettem a szendvicset, betaláltam a kosárba. Úgy éreztem, bármire rá tudnám venni azt az osztályt. Zsebre vágtam őket. Ami nagyon szép, csak hogy sejtelmem sem volt arról, mi következzen ezután. Azért álltam ott, hogy tanítsam őket, és azon törtem a fejem, miképpen lehet az uzsonnaepizódról átnyergelni a helyesírásra, a nyelvtanra vagy egy bekezdés szerkezetére vagy bármi-re, aminek egy kis köze van a tantárgyamhoz, az angolhoz.

A gyerekek mosolyogtak, míg észre nem vették az igazgató arcát az ajtó kisablakában. Bozontos fekete szemöldöke felhúzza, mint aki kérdez valamit. Kinyitotta az ajtót, és intett, hogy menjek ki hozzá. Mr. McCourt, szabad egy szóra?

Petey odasúgta: Tanár úr, az uzsonnám nem számít. Úgyse voltam éhes.

Az osztály egyetértőleg zúgott, jelezve, hogy ha összeütközésbe kerülök az igazgatóval, ők a pártomat fogják. A tanár-diák szolidaritás első élménye. Akárhogyan húzzák is az időt az órán,

akármennyit siránkoznak is, ha megjelenik az igazgató vagy egy másik kívülálló, azonnal teljes az egység, szilárd a front.

Kint a folyosón az igazgató ezt mondta: Nyilván megérti, Mr. McCourt, hogy nem a leghelyénvalóbb dolog, ha egy tanár reggel kilenckor a tanteremben költi el az uzsonnáját a diákok szeme láttára. Tanári működésének nyitányaként meguzsonnázik? Ez volna a megfelelő viselkedés, fiatalember? A mi oktatási intézményünkben ez eddig nem volt gyakorlat. Rossz példát mutat a gyerekeknek. Tudja követni a gondolatmenetemet, ugye? Gondolja csak el, mi várna ránk, ha minden fiatal tanár megfedkezne magáról, és elkezdene falatozni az osztályban – ráadásul ilyen korán, amikor még nincs itt a reggeli ideje. Így is épp elég baj van azokkal a gyerekekkel, akik a reggeli tanórákon titokban nassolnak, és idevonzzák a svábbogarakat meg mindenféle rágcsálókat. Volt már olyan is, hogy egy mókust kellett kikergetni az osztályból, hogy a patkányokról most ne is beszéljek. Ha nem vagyunk résen, ezek a kölykök meg egy-két tanár – a tisztelt kartársai, fiatalember – kávéházat csinálnak az iskolából.

Szerettem volna megmondani neki az igazat az uzsonnáról meg arról, milyen jól sikerült megoldanom a helyzetet, de ha megteszem, talán véget ért volna pedagógusi pályafutásom. Pedig a nyelvemen volt: Igazgató úr, ez nem az én uzsonnám volt. Ezt a szendvicset tulajdonképpen az egyik fiú hozta, de hozzávágta egy másikhoz, én meg fölszedtem a padlóról, mert még kezdő tanár vagyok, és az eset az én órámon történt, az egyetemen pedig semmit sem tanítottak az uzsonnákról, sem arról, mi van, ha eldobják, sem arról, hogyan kell fölszedni. Bevallom, hogy megettem a parizeres szendvicset, de elkeseredésemben tettem, illetve azért, hogy megmutassam az osztálynak, mi számít szemétnek és mi nem, illetve hogy megmutassam, ki az úr az órán, illetve, jaj Istenem, azért ettem meg, mert éhes voltam, és megígérem, hogy ilyesmi soha többé nem fog előfordulni, mert félek, hogy elveszítem ezt a jó kis állást, bár azt el kell ismernie, hogy az osztály csöndben volt. És ha egy szakközépben

így lehet lekötni a gyerekek figyelmét, akkor hozasson az igazgató úr egy egész tálca parizeres szendvicset, mert még négy osztállyal lesz ma órám.

Nem szóltam egy szót sem.

Az igazgató kijelentette, azért jött, hogy segítsen nekem mert, hahaha, nagyon is úgy nézek ki, mint aki rászorul a segítségre. Elismerem, tette hozzá, hogy sikerült teljesen lekötnie a figyelmüket. Ami rendben is van, de nem lehetne ezt kevésbé drámai eszközökkel elérni? Esetleg próbálkozzon meg a tanítással. Elvégre ebből a célból jár ide, fiatalember. Tanítani. Most mehet kiköszörülni a csorbát. No, ennyi. Az osztályban nincs étkezés. Se tanárnak, se diáknak.

Értem, igazgató úr, mondtam, ő pedig visszaterelt az osztályba.

Mit mondott? – kérdezték a gyerekek.

Hogy ne uzsonnázzak az osztályban reggel kilenckor.

Nem is uzsonnázott a tanár úr.

Tudom, de látta, hogy szendvicset eszem, és szólt, hogy ez többé ne forduljon elő.

Nahát, ez nem igazság.

Elmesélem anyámnak, hogy a tanár úrnak ízlett a parizeres kenyér – mondta Petey. – Meg hogy nagy bajba került a szendvics miatt.

Rendben van, Petey, de azt ne meséld el neki, hogy eldobtad.

Dehogy! Meg is ölné. Szicíliai. A szicíliaiak hamar dühbe jönnek.

És mondd meg neki, Petey, hogy soha életemben nem ettem még ilyen finom szendvicset.

Oké.